

Kui rääkida Viitnast, siis paratamatult peab pöörduma juba aastasadu tagasi, et teada saada, millal ja mismoodi see Viitna loodus üldse välja kujunes. Viitna loodus on kujunenud jääajast ja jääaja kujundatud loodus on säilinud siamaani.

Praegu on Viitnal 3 järve: Pikkjärv, Linajärv ja Nabudi järv. Omal ajal oli kindlasti veel 2 järve, aga teaduslikult pole neid minu teada uuritud. Nendest järvedest olid veel laukakohad alles kui mina noor olin. Mõnes kohas vajus jalg pinnasest läbi pehmesse mudasse. Nüüd need järvepinnad kannavad ja osaliselt on isegi juba masinad peal käinud. Need järved olid Ämupea järv, mis on peaaegu Pikkjärvega paralleelselt, ainult teisel poole maanteed. Teine järv oli Ama järv, mida praegu kutsutakse Ama sooks. Kui mina koolis käisin, siis kevadel, kui vesi soos nii soe oli, et läksime otse läbi soo Ama koolimajja, vajasime tücati pinnasest läbi. Pinnas oli veel pehme.

See oleks sissejuhatuses vanast Viitnast ajaloost lähtudes.

Hiljem hakkas see ilus looduslik koht kujunema puhke- ja kultuuriürituste paigaks. Loobu metskonna eestvedamisel alustati 1932. aastal Viitna Pikkjärve põhjakaldale kõlakoja ja tantsuplatsi ehitamist. Tantsupõrand oli küllaltki suur, umbes 25X25 m. Töid teostasid kohalikud seltsid. Sel ajal oli seltse palju ja nendes oli palju liikmeid. 23. juunil 1933. aastal oli avapidu ja sisseõnnistamine. Rahvast oli sellel ja kõigil teistel pidudel alati palju. Tihti ei mahtunud tantsijad tantsupõrandale äragi. Tol ajal oli Viitna looduse ümberkujundamine ja korrashoid tugeval järjel. Järve ümbritsev mets oli hooldatud nagu park. Üldse olid kõik metsad jaotatud kvartaliteks, kvartalite vahel olid sihid. Sihtide ristumise kohas olid kvartalipostid, millede ülemised otsad olid tahutud neljakandilisteks ja iga kandi peal oli vastava kvartali number. Kui metsas midagi juhtus, kas tulekahi või mõni õnnetus, oli kvartalinumbrite järgi täpselt teada, kuhu minna, millist sihti kasutada. Sihte pidi toimus ka palkide väljavedu, sedasi ei lõhutud pinnast. Metsalangetamine toimus ikka talvel külmunud maaga. Oli ära määratud, kui kõrge tohtis olla känd. Kännud tuli ära koorida ja oksad ära põletada, nii et metsaalune jäi puhtaks. Metsalõikuse alad olid alati kandilised, kvartali piirides. Kevadel maapinna sulades löödi lagedale puhtaks tehtud metsamaale lapid ja istutati uus mets peale. Tol ajal oli Viitna korrastatud mets väga hea koht murdmaasuusatajatele. Parajad tõusud ja laskumised sobisid hästi. Suusatajad hoidsid ise radu lahti. Kui loodi Lahemaa Rahvuspark 1971.aasta 1. juunil, hakati talvel suusaradu buraanidega lahti lükkama ja sõidetavatena hoidma. Vahemärkusena tahan öelda, et 1935. aasta lõpus andis riigivanem Konstantin Päts välja looduskaitse seaduse, mille dekreediga määrati 15.02.1936.a. ka looduskaitse inspektori ametikoht.

Viitna järve ümbruse korrashoidmiseks oli palgatud Loobu metskonna poolt koristaja Maria Tomlund, kes kuni II maailmasõjani koristas seda järve otsa. Pressi metsavaht jälgis järve ümbritsevat metsa ja võttis vajadusel maha kahjustatud puid. Selle tulemusena oli Viitna Pikkjärve ümbrus nagu park. Ümber järve korrastati matkamiseks looduslik rada, mida kasutasid talvel pühapäevasuusatajad edukalt ka suusarajana. Enne II maailmasõda kirjutatud raamatutes on peetud Viitna puhkekohta üheks Eesti kaunimaks puhkealaks. Siinkohas võib vahemärkusena öelda, et seetõttu tegi ka Eesti vabariigi president Konstantin Päts tihti Viitnal vahepeatuse, kui ta sõitis Tallinnast Orule oma suveresidentsi. Mäletan seda, et 1938. aastal püüdsin parajasti järvest õngega kala, kui tuli president ja küsis: "kas näkkab?" Näitasin siis oma 4-5 püütud ahvenat presidendile.

Et ümberkaudsed seltsid saaksid oma tegevuseks toetust, registreeriti Loobu metskonnas igal kevadel ära, milline selts millisel pühapäeval saab Viitna järvel peo korraldada. Kui siis loosiga langenud pühapäeval oli ilus ilm, oli peol ka palju rahvast ja peo organiseerinud selts sai peost teenitud raha oma seltsi tarbeks ja toetuseks. Et kõigil pidulistel pidi olema pilet, paigaldati peoplatsi ümber aed ja pileteid müüdi kahes teotsas: üks teots tuli Viitna poolt,

teine Vatku poolt. Need rajad on praegugi veel alles. Nende radade otsas oli siis väike lauake ja piletimüüja. Kõik ostsid pileti, kes peoplatsile tulid. See aed, mis ümbritses peoplatsi, oli ainult kahelatiline tara, kõrgem ~ 1m, alumine ~ 50cm. Kui keegi oleks tahtnud üle aia tulla, poleks see mingi probleem olnud. Aga selle aja inimene oli üsna distsiplineeritud ja ta ei tulnud mitte üle aia, vaid ostis pileti ja tuli sissetuleku kohast.

Enne seda, kui ehitati kõlakoda ja tantsupõrand, oli suur arutelu, kuhu seda teha. Taheti ehitada järvele suure saare peale. Aga arvutused ja mõõtmised näitasid, et ehitused ei mahu saarele ära, samuti ei mahu pidulised sinna. Ja see variant langes ära.

Kõige suuremad peod olid Viitna järve ääres jaanipäeva ajal, nagu ka avamispidu. Siis oli üheks peo oluliseks osaks ka tuletõrjeseltside võistlused. Tol ajal oli praktiliselt igas külas tuletõrjemeeskond ja tuletõrjeprits. Meeskonnad võistlesid jaanipäeval järve ääres kiiruse peale, kes said oma voolikud kõige rutem kokku ja veejoaga katki lasta eemale raami peale pandud suure paberiplakati. Sellega mõõdeti ära, kui palju kulus ühel või teisel meeskonnal aega.

Kuidas anti signaalid tol ajal tuletõrjele edasi? Polnud ju sel ajal korralikku telefoniühendust. See toimus nii: igal tuletõrjerühmal oli oma signalisatsioonimees, kellel oli kodus pasun. Selle pasunaga andis ta tulekahju korral signaali. Selle signaali helide pikkused ja helid olid nagu morses ära määratud. Järgmine meeskond kuulis seda signaali ja teadis kohe täpselt, kuskohas on tulekahju. Löödi hobustele sõit sisse, pritsid peale ja sõideti tulekahjule kohale.

Nii oli see pidude pidamine kuni II maailmasõjani, kuni kõlakoda maha põletati. Jutud käisid, et oli vihmane ilm olnud ja sõdurid tegid lõkke kõlakoja põrandale. Muidugi läks kõlakoda põlema. Kas see täpselt nii oli, ei tea, aga tol ajal nii räägiti.

Kuidas elu järve ümbruses edasi arenes? Rahvas hakkas pärast sõda jälle järve ääres käima. Pidusid ei toimunud enam, aga käidi lihtsalt ujumas ja järve ääres päikest võtmas. Kahjuks peale sõda oli seal metsa all ka alkoholi tarbimine väga suur ja hakkasid esinema uppumised järves. Olin sel ajal juba treenitud poiss ujumises ja sukeldumises ja mina isiklikult tõin veest välja 5-6 inimest. Neist ainult ühte ei saanud me enam elusse, ülejäänud läksid omal jalal järvelt ära. Siis oli Viitna apteekri abikaasa Raimond Veenpere selline aktivist, keda esimese kiirusega sai alati appi kutsutud. Tänu tema ettevõtlikkusele ja jälle Loobu metskonna abile hakati 1960.a.järve põhjakaldale ehitama vetelpäästejaama. Seal töötas vetelpäästjana Gustav Ernesaksa poeg Ott Ernesaks, kes teenis endale ülikooli suvevaheaegadel sellega taskuraha. Supluspiirkond oli ilusasti ära piiratud ja igas kohas ei lubatud ujuma minnagi, sest järve tagumist osa ei jõudnud vetelpäästja jälgida.

Samal ajal hakati järve ümbruses uuesti korda looma. Selleks palgati järve ümbruse vaht Aleksander Lahi. Järvevaht oli nädalavahetustel pidevalt ametis ja jälgis inimeste liikumist ning tegevusi. Näiteks oli keelatud metsikult telkide püsti panemine. Et aga inimese tahtsid veeta järve ääres pikemalt aega, hakkas Rakvere metsamajand lahendama ööbimise küsimust. Rakvere metsamajandi organiseerimisel ja metsamajandi ehitusmeistri Alfred Elismäe käe all alustati ehitustegevusega. Selle tulemusena kerkis Linajärve äärde 1969.a. motell. See lahendas ära ööbimise mured. Tihti tuli aga motellis kohti broneerida mitu nädalat ette, sest motell oli alati puhkajaid- suusatajaid täis. Kus puhkajad aga süüa saavad? Tapa ETKVL nägi võimalust ja hakkas 1970.a. taastama Viitna kõrtsi. Töid teostati Ulde Lahi juhendamisel. Kõrtsi valmimine lahendas puhkajate söögiprobleemi, samuti mängis õhtuti kõrtsis tantsuansambel ja inimestel oli ajaveetmise võimalus.

Viitna kõrts-hobupostijaam on tegelikult väga ajalooline hoone, esmakordselt mainitud 1768. aastal. Kui Peeter I rajas Peterburi ja Tallinna vahele hobustranspordi võimaluse, sai seal väsinud hobuseid vahetada puhanute vastu ja ka ise puhata. Tol ajal oli iga 25 versta järel hobupostijaam. Praegu pole Tallinn- Peterburi tee ääres peale Viitna rohkem ühtegi puidust hobupostijaama säilinud. Kivihoonetest on veel säilinud Pikaristi ja Jõelähtme hobupostijaamad. 1989.aastal puhkes Viitna kõrtsis salapärasel viisil tulekahju. Kõrtsi uuesti

taastamisel, tänu ikka Tapa ETKVL-i juhatusele, pandi rookatus asemele kimmikatus, mis on peal siiani.

Viitna ajaloo kohta veel rääkides tuleb nimetada 1922. aastal rajatud Viitna koorejaama. Koorejaamad olid tol ajal umbes 5-6km vahedega. Siitkandi koorejaamadest viidi koor iga päev Kadrina võitööstusesse, kus sellest tehti või, mis enamasti laiali eksporditi. Palju läks Taani.

1935. aastal kolis Viitnale Kaldroo-nimeline perekond, kes ehitas sinna apteegimaja. See maja on veel praegugi alles, aga apteegina lõpetas oma tegevuse juba palju aastaid tagasi.

Viitnal oli tol ajal kaks kauplust:

Juba tsaariajal rajati Sammelselja kauplus, hiljem kõrtsihoonesse 1936. aasta paiku Lassuri kauplus.

Viitnal on veel üks ajalooline koht, nimelt Viitna kalmudepealne. Praegu jääb see Kadrina ja Rõmeda teede nurga sisse. Kadrina kirikuõpetaja Gustav Beermann on seda kohta uurinud, kuid millal sinna hakati inimesi matma, pole täpselt teada. Kui aga oli katkuaeg, maeti sinna palju inimesi. Inimesi jäi ümbruskonda väga vähe järele. Tol ajal öeldi, et inimene andis nähtud jalajäljele suud, inimesi endid nähti väga harva.

Veel ei saa mööda minna sellisest kohast nagu Nabudi kabelimägi. Või oli seal omal ajal väike kindlus? Selle koha lähedal oli Trilli talu ja seal elasid Toominga poisid. Umbes 1936.aastal hakkasid nad huvi pärast juhatatud kohas kaevama, aga ei leidnud midagi nimetamisväärset.

Viitnal toimus aastast kaks laata: jaanilaat ja miiklilaat. Kui käisin veel Ama koolis, anti koolist laadapäeval vaba päev, et saaks isa- emaga minna saapaid- riideid ostma. Laadaplats oli suur, ulatudes kõrtsi otsast metsavahi majani (praegune Volli kinnistu). Praegune Viitna pood jäi ka veel laadaplatsi alla.

Laadal tekkis olukordi, kus tarvitati rohkem alkoholi. Vallas oli aga konstaabel Boriss Tamm, kes jõudis igale poole ja prefekti erimäärusega viidi süüdlane kõrtsi otsas olevasse konstaablipunkti ning tehti talle protokoll. Kui määrati trahv ja süüdlane seda ära ei maksnud, viidi ta vallamaja juures olevasse arestikambrisse 2-3 päevaks järgi mõtlema, kas avalikus kohas tohib alkoholi juua ja kõvemalt häält teha. Tol ajal rahvas austas politseinikku ja kartis politseinikku. Kui ka Viitna järve ääres pidudel läks mõnel napsisel pidulisel hääl liiga valjuks, oli politseinik kohe kohal. Oli ütlemine, et kui juba politseiniku kuldne mütsisirm paistma hakkas, jooksid kõik korrarikkujad kiiresti laiali. Nüüd on natuke teine olukord, nüüd jookseb politseinik pättide eest ära.